

Almega Utbildnings yttrande över betänkandet Verktyg för en mer likvärdig resursfördelning i skolan, SOU 2025:72

Almega Utbildning (nedan kallat förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på ovan rubricerade promemoria och vill framföra följande.

Almega Utbildning är en arbetsgivar- och branschorganisation för fristående förskolor och skolor. Förbundet har cirka 820 medlemmar. Förbundets medlemmar är bundna av kollektivavtal och är verksamma över hela landet. Fristående förskolor och skolor fyller en viktig roll i svensk utbildning. I dag väljer drygt 420 000 elever och cirka 50 000 medarbetare fristående skolverksamheter.

Sammanfattning

Almega Utbildning **avstyrker** utredningens förslag om:

- Att införa en vägledande norm beräknad på nettokostnaden.
- Resursfördelning inom förskoleklass och grundskola.
- Merkostnader för utbudsansvaret.
- Villkorade belopp för resursskolor och andra ändamål.
- Ikraftträdande övergångsbestämmelser.

Almega Utbildning tillstyrker utredningens förslag om:

- Att en ny utredning ska tillsättas för att närmare definiera målgrupp och uppdrag samt finansiering av resursskolor. Utredningen bör tillsättas omgående.

- Att den nationella kostnadsstatistiken ses över och önskar att det sker en samordning av vilka kostnader som ska redovisas samt användas i skolpengsberäkningen.
- Att inte införa en bindande skolpengsnorm i dagsläget.

Övergripande synpunkter

Enligt Almega Utbildning behövs en ny och hållbar finansiering av svensk skola. Svensk skola är unik och valet av skola är inte beroende av tjockleken på föräldrarnas plånböcker utan en möjlighet för alla elever att välja den utbildning som passar just dem.

Förbundet anser att det är av största vikt att stå fast vid en skola för alla som är finansierad av det gemensamma. Där skulle en ny finansiering kunna utgå från statligt fastställda riktlinjer eller principer. Förbundet kan tyvärr konstatera det förslag som läggs fram i betänkandet är otillräckligt och inte kan tillstyrkas i sin nuvarande form.

Det nya finansieringssystemet bör ha principer och ramverk som regleras på nationell nivå, men med en finansiering som utgår från lokala förhållanden och elevernas faktiska behov. Ett ramverk som säkerställer att eleverna oavsett stad eller landsbygd eller socioekonomisk bakgrund får den ersättning som krävs för att nå målen i skolan. Ett ramverk som tar sin utgångspunkt i att elever får en likvärdig finansiering oavsett om eleven väljer en fristående eller en kommunal skola.

Almega Utbildning kan dessvärre konstatera att de förslag utredningen lägger är otillräckliga för att åstadkomma en väl fungerande finansiering av skolan. De grundar sig på en slags genomsnittskostnad för de resurser som de olika kommunerna väljer att satsa på utbildning, men som inte tar tillräckliga hänsyn till lokala förhållanden eller vilket resultat som uppnås av de olika kommunerna.

Förbundet kan konstatera att det är allt för stora skillnader mellan kommuners ekonomiska ambition gällande skolan. Men en statlig genomsnittsnorm bidrar inte till att lösa problemen, så länge den inte har någon koppling alls till utfallet av resurstilldelningen. Förbundet anser dock att det är helt orimligt att det kan skilja så mycket som upp till 70 000 kr på kostnaden per elev i olika kommuner. De skilda ambitionsnivåerna märks inte minst i dagens finansiering av resursskolor där skillnaderna mellan kommuners finansiering också kan skilja stort både genom beviljandet av tilläggsbelopp för eleverna respektive strukturbelopp för formen resursskola. Förbundet ställer sig därför positiv till att det tas fram riktvärden som också anger väsentliga utgångspunkter för resurstilldelning för skolan, som är frivilliga för kommunerna att använda sig av men som skulle kunna ha en normerande effekt gällande skolans finansiering och samtidigt begränsa att en kommun kraftigt underfinansierar sin skolverksamhet.

Förbundet vänder sig mycket bestämt mot det föreslagna avdraget om 6 procent till fristående skolor. Vi kan konstatera att fristående skolor redan idag får betydligt mindre resurser till sina elever än de som valt en kommunal skola. Enligt våra beräkningar uppgår underfinansieringen till drygt 10 000 kr per elev och år, utan att någon rimlig förklaring finns för den lägre ersättningen (Friskolornas riksförbund 2023). Ett eventuellt genomförande av förslaget om ett avdrag på ytterligare 6 procent kommer enligt en undersökning som Sweco har gjort på förbundets uppdrag rendera i att 50 procent av de fristående skolorna kan tvingas lägga ner.

Det så kallade utbudsansvaret är svårt att värdera, men det måste framför allt utgå från de faktiska kostnader som uppstår för att tillgängliggöra en skolplats. Förbundet anser även att det ska prövas om fristående skolor kan vara med och ta ett utbudsansvar, eventuellt genom ett motsvarande system som garantiplatserna på förskoleområdet.

Förbundet är oroat över den stora mängd förslag som läggs under mandatperioden, vilka kommer att belasta skolväsendet i omställningsfasen samt innebära stora ekonomiska konsekvenser för alla skolhuvudmän, då förslagen inte kan anses fullt finansierade. För fristående skolor specifikt riskerar förslagen att både öka kostnaderna och minska intäkterna, ex. förslagen om införande av offentlighetsprincip, förbud mot värdeöverföring när statsbidrag tas emot samt förslaget om utbudsavdrag i denna utredning. Vi kan inte se att det gjorts någon sammantagen analys från departementets sida av hur förslagen kommer att drabba vare sig fristående skolor eller skolväsendet i stort, om alla förslag genomförs.

De olika förslagen på skolområdet innehåller också en detaljstyrning av verksamheten som oroar oss och som riskerar att begränsa innovation och minska utrymmet för mångfald och pedagogiska satsningar. Det är värt att notera även när det gäller förslagen i denna utredning, exempelvis möjligheten att villkora satsningar i bidraget.

Sammantaget är förbundet djupt bekymrat över att förslagen i betänkandet riskerar att på ett dramatiskt sätt äventyra valfriheten för de många elever och deras föräldrar som valt en fristående skola för utbildningen.

5.2.5 En nationellt bestämd ersättning till resursskolorna bör föregås av en närmare definition av målgrupp och uppdrag

Förslag: Regeringen ska tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag på en närmare definition av resursskolans målgrupp och uppdrag.

Bedömning: Om ett nationellt strukturbidrag, eller annan av staten bestämd ersättning, ska införas till resursskolor behöver det föregås av att det tas fram en mer avgränsad definition av resursskolans målgrupp och uppdrag.

Förbundet tillstyrker förslaget och anser att utredningen brådskar.

Ett antal utredningar har fått i uppdrag att se över de fristående resursskolornas finansiering, så också denna utredning. Men när resursskolan ska utredas i samband med övriga grundskolan, blir uppdraget en bisak, snarare än huvudsak. Även denna utredning har helt avstått från sitt uppdrag och lämnat frågorna om resursskolorna obesvarade. Det är oacceptabelt att återigen skjuta frågan om finansiering av resursskolorna på framtiden och till andra utredningar. Resursskolornas elever utgörs av den absolut svagaste elevgruppen, som är i behov av omfattande och extraordinära stödåtgärder, elever som inte kan vänta på att utredning efter utredning avstår från att genomlysna frågan för att den är svår och komplicerad.

När nu även denna utredning avstått från att utföra sitt uppdrag enligt direktiven, kan vi inte annat än att tillstyrka utredningens bedömning om att tillsätta en särskild utredning för att definiera resursskolornas målgrupp, uppdrag och finansiering. Utredningen bör omgående tillsättas för att en gång för alla lösa ut denna för alla berörda elever angelägna fråga. Almega Utbildning anser vidare att när en definition kan göras av resursskolans uppdrag och målgrupp, bör finansieringen utgöras av ett nationellt statligt bidrag för antingen varje elev eller resursskola. Finansieringen och bedömningarna av elevernas behov skulle rimligen kunna hanteras av Specialpedagogiska skolmyndigheten SPSM. Vi vill här också hänvisa till den skrivelse som Almega Utbildning sänt till utredningen gällande resursskolorna. Almega Utbildning kan inte nog poängtera hur viktig resursskolan är för eleverna. Det är av största vikt att säkra resursskolornas framtid för elevernas skull.

5.4.3 Den nationella kostnadsstatistiken

Förslag: Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att, i samverkan med SCB, vidareutveckla instruktioner och stöd till huvudmännen när det gäller den nationella kostnadsstatistiken, inte minst vad gäller hur kostnader ska fördelas mellan olika verksamheter och mellan olika kostnadsslag.

Bedömning: Kvalitetsbristerna i den nationella kostnadsstatistiken är inte av den omfattningen att de gör att uppgifterna inte går att använda som grund för en norm på det sätt som utredningen senare föreslår. Däremot finns utrymme för att göra kostnadsstatistiken bättre och mer tillförlitlig även på kommunnivå.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Det råder ingen tvekan om att kostnadsstatiken är behäftad med en rad felaktigheter. I nuläget är det dock den statistik som finns tillgänglig. Analyser och slutsatser som utgår från underlaget bör därför betraktas med vetskapen om dess brister. Strävan måste vara mot en kostnadsstatistik som bättre speglar verkligheten, är mer ändamålsenligt uppdelad och som dessutom gör det möjligt att utvärdera utifrån reglerna om lika villkor. I samband med det vill vi framföra vikten av en samordning av kostnadsslagen som idag rapporteras in till SCB/Skolverket och de kostnadsslag som anges i skollagen och som ingår i det bidrag som kommunerna ska fördela till fristående verksamheter.

5.5.4 Ersättningen följer eleven

Bedömning: Det är inte motiverat att införa regler om fördröjd flytt av ersättningen vid skolbyten.

Förbundet delar bedömningen.

Omfattningen och konsekvenserna av elever som byter skola motiverar inte att införa nya regler om fördröjd flytt av ersättning vid skolbyten. Detta till trots ser förbundet att det finns skäl att se över kommunernas system och frekvens för avläsning. Med olika tider för avläsning innebär det att en fristående skola kan riskera att bli stående utan bidrag för ett flertal månader när en elev byter skola. En rimlig tid för avstämning bör vara månadsvis.

8.3 Inte lämpligt att införa en bindande skolpengsnorm i nuläget

Bedömning: Det är i nuläget inte lämpligt att införa en norm med bindande miniminivåer för ersättningen inom förskoleklass, grundskola och fritidshem. I stället bör andra vägar först prövas för att öka likvärdigheten i ersättningen. Utredningen föreslår därför i kommande kapitel att, inom ramen för regleringen om bidrag enligt samma grunder, dels införa en vägledande norm för kommunens verksamhet i egen regi, dels differentiera ersättningen efter skillnader i ansvar mellan kommunala och enskilda huvudmän.

Förbundet delar bedömningen.

Skillnaderna i skolpeng mellan landets kommuner är stor. En bindande norm skulle utjämna dessa skillnader. Samtidigt för metoden med sig en rad andra problem och förbundet instämmer med utredningen om att det inte vore lämpligt att införa en bindande norm. Inte minst vore en bindande norm ett stort ingrepp i det kommunala självstyret. Förbundet anser därför att det är mer ändamålsenligt att angripa de stora kostnadsskillnaderna på andra sätt. Det bör alltid ske med elevens utbildning i åtanke och utifrån lika villkorsprincipen.

9.2.2 En vägledande norm beräknad på nettokostnaden

Förslag: Den vägledande normen ska baseras på nettokostnaden för förskoleklass och grundskola (inklusive internationell skola) enligt driftsredovisningen i Räkenskapssammandraget. Normen beräknas som ett belopp i kronor per elev per skolenhet. Beräkningen ska innehålla en stadiedifferentiering. Den ska också innehålla en socioekonomisk omfördelning samt justering för skillnader i lokal- och lönekostnadsläge. Normen utgör 100 procent av det modellberäknade värdet. Kostnaden räknas upp till aktuellt års prisnivåer med KPIF. Normen avser den kommunala huvudmannen, men när den publiceras ska den publiceras även på skolenhetsnivå. Av publiceringen ska utöver det totala normbeloppet framgå hur stor del som utgörs av socioekonomiskt tillägg, lokalkostnadsersättning och tillägg för utbudsansvaret (uppdelat på justering för platsgaranti respektive för gles bebyggelse).

Förbundet avstyrker förslaget

Almega Utbildning **avstyrker** förslaget att utforma en vägledande skolpengsnorm såsom förslaget ligger i betänkandet. Utredningen konstaterar att dess fokus enbart är fördelning och inte hur resurserna används. Almega Utbildning anser att fler aspekter bör vägleda beslut om finansiering av skolan, exempelvis frågan om utfallet av resurstilldelningen, dvs. kvalitet. Men det finns också en risk att exempelvis uppräkningsindex (KPIF, konsumentprisindex med fast ränta) innebär att normen inte kommer att motsvara det faktiska behov av resurser som kan finnas framåt i tiden. Normen riskerar att bli statisk i stället för att svara mot elevernas behov. Ett exempel på det är

förändringar i det demografiska läget, där barnantalet sjunker kraftigt eller lärarlöner som förändras utifrån andra bedömningar än KPIF. Förbundet anser därför inte att den föreslagna skolpengsnormen uppfyller syftet om likvärdighet eller säkerställer elevernas behov av resurstilldelning.

Det finns därtill en rad problem gällande resursfördelningen som inte löses genom utredningens förslag om en vägledande norm. Det finns en bristande likvärdighet i fördelningen av resurser till elever i fristående skolor, jämfört med fördelningen till eleverna i kommunala skolor. Det handlar exempelvis om den schablon om 3 procent för administration som används, men där kostnadsposten vanligen är betydligt högre hos kommunerna. Det samma gäller för den schablon om 6 procent som gäller ersättning för moms till fristående skolor, men där kommunen kan få ersättning för den exakta momskostnaden genom det så kallade kommunskattekontot. Vidare utgår fördelningen till elever i behov av omfattande och extraordinära stödåtgärder, så kallat tilläggsbelopp, inte alltid utifrån samma grunder till elever i fristående skolor som i kommunala skolor. Resurstillskott till den kommunala verksamheten i form av budgetunderskott kompenseras inte alltid de fristående skolorna och det finns exempel på regelbunden underkompensation av kommunal verksamhet som inte kommer de fristående skolorna i kommunen till del.

Grundtanken i fördelningssystemet för elever i fristående skolor är att skolpengen ska utgå från lika villkor, vilket tydligt framgår av förarbetena till bestämmelserna, Offentliga bidrag på lika villkor, prop. 2008/09:171. Lagstiftningen anger att skolpengen ska beräknas utifrån samma kostnader som kommunen har för en elev i sin egen verksamhet. I en rapport från Friskolornas riksförbund gällande bidragsåret 2021, "Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner" av Mikaela Valtersson ([Är friskolor överkompenserade? – Almega Utbildning](#)) visas att bidragen till fristående skolor understiger den kommunala kostnaden per elev med ca 14 000 kr (ca 12 procent). Då har beloppet justerats för olika faktorer som statsbidrag, socioekonomisk fördelning, resurstillskott med mera. En mycket försiktig värdering skulle kunna vara att, oaktat vilken beräkning man än gör, så kvarstår åtminstone en brist på 10 000 kr per elev och år som inte kommer de elever som valt en fristående skola till del. En sådan bristande likvärdighet är oacceptabel mot bakgrund av gällande lagstiftning och visar också att den föreslagna vägledande normen inte bör ligga till grund för ett likvärdigt resursfördelningssystem.

Däremot skulle ett ramverk som tydligt anger vad som bör ligga till grund för kommunernas resurstilldelning till skolan och ett system med någon form av riktvärde som tar hänsyn till lokala förutsättningar kunna bidra till likvärdighet för eleverna oavsett var de går i skola och vilken skolhuvudman de väljer. Det bör också finnas principer för att hindra att kommuner kraftigt underfinansierar skolverksamheten.

I samband med frågan om en vägledande norm för resurstilldelning behöver också frågan om resursfördelning utifrån socioekonomiska bakgrundsfaktorer lyftas. Det finns i betänkandet inte något skarpt förslag om den socioekonomiska fördelningen. Vi ser dock att det idag saknas en mer detaljerad reglering om hur fördelningen ska ske. Det saknas också evidens för att en fördelning utifrån socioekonomiska faktorer leder till

ökade resultat hos eleverna. Stockholms stad har i en egen granskning exempelvis inte sett någon sådan resultatökning, trots en relativt hög socioekonomisk resursfördelning, Förbundet vänder sig alltså inte emot en sådan fördelning; det finns ett värde i att kunna fördela resurser utifrån elevers bakgrundsförhållanden. Däremot är det ett problem att kommunerna hanterar bestämmelsen i 2 kap. 8 b§ skollagen så olika. Både den andel av skolpengen som reserveras för den socioekonomiska fördelningen, liksom de faktorer som ligger till grund för fördelningen, varierar stort. Ca 30 procent av kommunerna använder den inte alls. Variationen har egentligen inte sin grund i att förhållandena är så olika, utan handlar mer om ett behov av riktlinjer för fördelningen. Förbundet anser därför att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram allmänna råd för den socioekonomiska fördelningen. Vi anser också att, så länge det inte finns stöd i forskning eller beprövad erfarenhet för ökade resultat, bör den andel av skolpengen som fördelas utifrån socioekonomiska bakgrundsfaktorer beräknas lågt. Det är väsentligt att fördelningen sker på en evidensbaserad grund.

9.4.1 Reglering av att normen ska beaktas

Förslag: Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att kommunen inför sitt beslut om resursfördelning ska beakta den vägledande nationella normen. Beslutsunderlaget ska dokumenteras.

Förbundet avstyrker den vägledande normen, men anser att det finns en fördel i underlaget för beräkning av bidrag.

Som framgått ovan avstyrker förbundet förslaget om en vägledande norm. Det är dock tydligt att underlagen för hur kommunerna beräknat bidraget till fristående skolor i många fall har brister och är svårförståeligt. Om kommunen skulle utgå från den totala kostnaden för en elev i en viss skolform, och därefter dokumenterar vilka avvikelser från den kostnaden som görs och varför, skulle underlaget tydligare visa hur beräkningen går till och en högre överensstämmelse med gällande bidragsberäkning kunna ske, se föregående avsnitt samt den rapport som biläggs yttrandet.

9.4.3 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Förbundet avstyrker förslaget

Förslag: Bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2027. Regleringen av att kommunerna ska beakta den vägledande normen vid resursfördelning till den egna förskoleklassen och grundskolan bör tillämpas första gången på resursfördelningen för kalenderåret 2028.

Skolans finansiering är komplex och i det fall man önskar att förändra struktur och regelverk för resursfördelningen, måste ledtiderna för genomförande vara långa. Utredningens förslag om ett ikraftträdande från 1 januari 2027 är orimligt. Utöver detta vill förbundet lyfta fram att skolan är satt under stort förändringstryck. En stor mängd propositioner ser ut att lämnas till riksdagen under 2026. Den sammanlagda bördan på landets huvudmän kan inte underskattas.

10.5.1 Merkostnader för utbudsansvaret

Förslag: Skollagen kompletteras med att kommunen från grundbeloppet till enskilda huvudmän ska dra av för merkostnad för ansvaret att erbjuda utbildning. Vid särskilda skäl kan kommunen avstå från avdraget. Regleringen avser förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola samt fritidshem. Motsvarande reglering införs också för internationella skolor. Skolförordningen kompletteras med bestämmelser om avdragets storlek. Avdraget ska vara sex procent av grundbeloppet.

Förbundet avstyrker bestämt förslaget.

Utredningen föreslår att alla kommuner ska ha rätt att dra av 6 procent av friskolornas grundbeloppstilldelning, som kompensation för de extrakostnader som kommunerna påstås ha för det s k utbudsansvaret. Utredningen kan dock inte på ett övertygande sätt visa på omfattningen på kommunens utökade ansvar, att detta gäller för alla typer av kommuner eller leda i bevis varför avdraget skall vara just sex procent i alla typer av kommuner.

För att motivera ett avdrag på friskolornas grundbelopp behöver det styrkas att det finns ett ansvar som kommunala skolor bär men som fristående skolor saknar. Utredningen pekar på den överkapacitet som kommunen är tvingad att upprätthålla utifrån sitt utbudsansvar. Utbudsansvaret tar sig uttryck i att kommunen tvingas hålla beredskap för plötsliga tillflöden eller utflytt av elever och demografiska förändringar. Därtill hänvisar utredningen till att det finns en trögrörlighet när kostnader ska anpassas vilket ytterligare driver kostnader.

Förbundet kan inledningsvis säga att om det går att visa att en kommun har kostnader för det så kallade utbudsansvaret, som fristående skolor

inte har, bör kommunen rimligtvis ersättas för det. Men då måste också visas att det finns faktiska kostnader per budgetår och att dessa tas i anspråk av kommunen. Det är rimligt att kostnaderna kan variera från kommun till kommun och över tid. Ett schablonavdrag kan däremot aldrig utgöra en korrekt beräkning av de kostnader alla kommuner har vid varje år, utan skulle drabba fristående skolor i kommuner där några sådana kostnader inte uppstått under året.

Förbundet har tagit del av de beräkningar som gjorts i rapporten av Svenskt Näringsliv (2025), "Överkapacitet i grundskolan och merkostnader för kommuner". Av dessa beräkningar framgår att utredningen i vissa delar har gjort felaktiga beräkningar gällande kostnaden för kommunernas överkapacitet, kopplad till demografisk variation. Utredningen har kommit fram till att den utgör ca 3,4 procent i genomsnitt och över tid. När justeringar gjorts för variationer i elevantal och storlekseffekter beräknar Svenskt Näringsliv kostnaden till 1,4 procent i genomsnitt och över tid.

När det gäller löpande beredskap anser utredningen att kostnaden uppgår till 2 procent. Dock finns ingen beräkning som styrker påståendet. Svenskt Näringslivs beräkningar visar dock att det inte finns något sådant tydligt samband mellan plötsliga inflöden av elever och ökade skolkostnader per elev. Almega Utbildning bedömer till och med att det kan finnas en besparing i ett sådant inflöde för kommunen. Om en skola, oavsett skäl, har tomma platser, kan ett inflöde av elever minska kostnaderna eftersom de delas på ett större antal elever. Om däremot inflödet innebär att en ny klass måste startas eller ytterligare lärare anställas, riskerar det i stället att innebära en kostnad, en form av tröskel-effekt. Det går alltså inte tydligt att ange det uppstår en kostnad för inflöde av elever eller inte. Därtill kommer att det inte alltid går att ange om överkapaciteten faktiskt beror på löpande beredskap eller att elever valt bort skolan på grund av bristande kvalitet. Vidare måste den demografiska variationen beaktas. Minskar elevantalet riskerar det att drabba kommunala och fristående skolor på samma sätt. Fristående huvudmän tvingas, i likhet med kommuner, förhålla sig till demografiska förändringar i elevstrukturen. Det är nödvändigt att anpassa verksamhetens storlek och kostnader utifrån hur elevkullarna förändras.

Även förändringar med kortare horisont än demografiska förändringar påverkar fristående huvudmän. Etableras en ny skola i kommunen kan den locka elever som går både i kommunala och i fristående skolor. Fristående skolor står inte heller oberörda inför en sådan etablering utan kan tvingas anpassa sin verksamhet för att inte stå med onödiga kostnader.

Utredningen menar att det finns en tröghet i flera av kommunens skolkostnader. Trögheten gör att det tar längre tid att anpassa kostnadsstrukturen efter en förändring. Inte heller detta är unikt för en kommunal huvudman. Även fristående skolor har kostnader som är mer eller mindre fasta och som tar tid att sänka. Långa hyresavtal för lokaler är ett sådant exempel. Det finns en uppenbar risk med att bejaka trögrörligheten i skolkostnader och anföra dem som något unikt för kommunala huvudmän då det kan leda till en acceptans i att kommunerna

inte genomför nödvändiga anpassningar i tid. Därtill har kommuner rätt att plombera lokaler som inte är nödvändiga för verksamheten och undanta kostnaderna från skolpengsberäkningen. Den möjligheten har inte en fristående skola.

Det finns ytterligare en viktig aspekt på förslaget om ett avdrag för utbudsansvaret. Redan idag har kommunerna möjlighet att utifrån bestämmelsen i 2 kap. 8b § skollagen kunna göra ett tillägg för att finansiera ansvaret för att tillhandahålla skolplatser i alla delar av kommunen. Ca 40 procent av kommunerna använder sig av ett "glesbygdstillägg" till skolor som behövs för att minska restiden för eleverna i en kommun (och kostnaderna för skolskjuts).

Utredningen jämför det föreslagna avdraget om 6 procent med det avdrag, 15 procent, som användes fram till slutet av 90-talet. Det är sant att 6 procent i det perspektivet framstår som ett marginellt avdrag. Hur lockande den jämförelsen än må vara så leder den fel då svensk skola såg annorlunda ut. Vid den tiden tilläts fristående huvudmän ta emot elevavgifter utöver skolpengen för sin finansiering. Det var inte kostnadsfritt för eleven och därför inte ett tillgängligt val för alla elever och familjer. Strävan efter lika villkor är intimt förknippad med det unika svenska systemet som ger alla, oavsett plånbok, möjlighet att välja en friskola. Det vore djupt olyckligt om svensk skola gjorde en sådan tillbakagång.

Förbundet anser också att det skulle vara möjligt för fristående skolor att bidra till det så kallade utbudsansvaret. Det är flera fristående skolor som har kö och därmed inte kan ta emot fler elever, men det speglar inte bilden av hur det ser ut i hela landet och i alla fristående skolor. Det finns många fristående skolor som har platser att ta emot elever på. Genom en bättre samordning med kommunen om var platser finns och ett system som liknar det som gäller för de fristående förskolorna, dvs. att kommunen ges laglig möjlighet att uppfylla sitt ansvar för utbud av platser med hjälp av fristående verksamhet, finns goda möjligheter att dela ansvaret. Självfallet ska inte en elev hänvisas till en skola som bedriver undervisning med en helt annan profil än vad eleven önskar, men det skulle kunna vara en god möjlighet. Ett sådant förslag, tillsammans med att Almega Utbildning anser att det borde finnas ett gemensamt skolval i kommunerna, skulle möjliggöra en delning av utbudsansvaret.

Slutligen anser vi att sänkning av skolpengen med 6 procent vore förödande för både mångfalden och valfriheten då många fristående skolor skulle tvingas stänga eftersom deras rörelsemarginal redan är mindre än 6 procent. Se 11.3.3 sidan 277 i betänkandet, där utredningen anger att friskolornas vägda genomsnittliga rörelsemarginal är 4,7 procent. Det vore framför allt ett slag mot de elever som valt en fristående skola. Så många som hälften av Almega Utbildnings medlemmar uppger att de skulle tvingas stänga enligt Sweco, se bilaga, vilket framstår som förhållandevis få i jämförelse med utredningens diagram i figur 11.2 på samma sida.

Bedömer ni att det är möjligt att driva verksamheten vidare vid en nedsättning på 6 % av skolpengen?

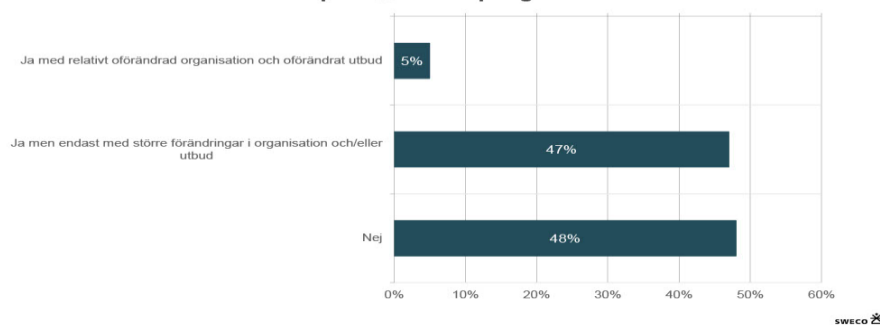


Bild 1 - Medlemsenkät Almega Utbildning. Sweco juni 2025

Regeringens skolpengsutredning ska redovisa sina förslag 16 juni. Hur skulle en nedsättning på skolpengen för enbart fristående skolor påverka er verksamhets förmåga att leverera en kvalitativ utbildning?

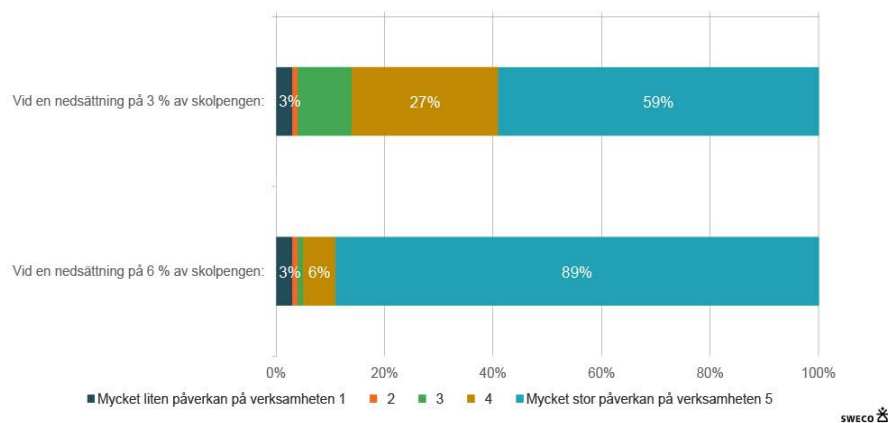


Bild 2 Medlemsenkät Almega Utbildning. Sweco juni 2025

Tillskott och minskningar under budgetåret

Förslag: Bestämmelsen i skolförordningen om att motsvarande tillskott ska ges till de enskilda huvudmännen om ytterligare resurser ges till hemkommunens verksamhet under budgetåret, ska kompletteras med att det inte ska gälla vid synnerliga skäl.

Förbundet avstyrker förslaget

Elevers rätt till en god utbildning är utgångspunkten. Det är mot bakgrund av den utgångspunkten som principen om lika villkor är så viktig. Elever som väljer en fristående skola ska inte straffas med en lägre skolpeng.

Om en kommun väljer att tillföra mer resurser till de kommunala skolorna under budgetåret är det naturligt att resurser även tillförs fristående skolor. I realiteten har de kommunala skolorna, och därmed deras elever, fått större anslag än fristående skolor och deras elever.

Utredningens formuleringar väcker en del frågor, "Den närmare tillämpningen av bestämmelsen får utvecklas genom rättspraxis och de exempel som tas upp i detta betänkande ska inte ses som uttömmande." Det är olyckligt att "synnerliga skäl" inte kan beskrivas närmare och kombinationen med formuleringen "ytterligare resurser ges" öppnar för fler situationer än utredaren beskriver. Det riskerar leda till en mycket vidare tolkning än vad utredaren tänker sig. Därför avstyrker förbundet förslaget och ser att det är väsentligt att lika villkorsprincipen upprätthålls, så att en möjlighet till undantag inte riskerar att missbrukas.

10.5.2 Villkorade belopp för resursskolor och andra ändamål

Förslag: Bestämmelser införs i skollagen och skolförordningen om att det utöver grundbelopp och tilläggsbelopp också får utgå ett villkorat belopp för vissa ändamål. Det kan exempelvis ges för merkostnader för resursskola eller viss inriktning i verksamheten. Det införs också en möjlighet till återkrav. Avdrag för merkostnader för utbudsansvar bör införas bestämmelsen i skolförordningen om mervärdesskatt kompletteras med att även villkorade belopp omfattas. Bemyndiganden att utfärda föreskrifter, som i dag omfattar både grundbelopp och tilläggsbelopp, ska även omfatta villkorade belopp

Förbundet avstyrker förslaget.

Almega Utbildning vänder sig kraftigt mot utredningens förslag om villkorade belopp. Förslaget är inte bara principiellt fel utan också svårt att genomföra. Inte minst för fristående skolor som många gånger tar emot elever från flera olika kommuner.

Det villkorade beloppet ska täcka merkostnader för de skolor som tar emot elever i behov av stöd, dvs resursskolor, men kan också innefatta särskilda satsningar som görs av kommunen. En särskild satsning är i det här sammanhanget något som inte ingår i grundbeloppet eller kravställs i skollagen. Utredningen ger exempel på satsningar i form av "särskild frukostsatsning, ett metodutvecklande projekt eller annan åtgärd för att vidareutveckla ett område". I dagens lagstiftning står det klart att om kommunen gör den här typen av satsningar måste samma summa ingå i beräkningsunderlaget till de fristående skolorna. Det är dock inte möjligt för kommunen att tvinga dem att använda medlen till samma ändamål, dvs. att "öronmärka" bidraget och styra det till ett visst kostnadsslag eller satsning.

Enligt lika villkorsprincipen ska elever i fristående skolor få samma ersättning som kommunen ger eleverna i sina egna skolor. Med det här förslaget frångås den principen och kommunerna ges möjlighet att styra hur den fristående skolhuvudmannen ska använda sina resurser till eleverna. En kommun som konstaterat att det krävs en specifik satsning för att öka resultaten i matematik skulle alltså kunna tvinga de fristående skolorna att göra detsamma, trots att deras resultat kan vara goda i ämnet. Den fristående skolan kan däremot ha behov av att stärka elevernas resultat i engelska eller öka de specialpedagogiska resurserna eller för den delen, servera frukost. Förslaget faller på sin egen orimlighet. Skolhuvudmannen i fråga är den som bäst kan avgöra hur och på vilket sätt ökade resurser bäst kommer eleverna till nytta.

Förslaget är dessutom svårt att genomföra därför att det leder till en mängd svåra gränsdragningar. En fristående skola kan ta emot elever från flera olika kommuner. Det skulle innebära att vissa elever får rätt till resurserna enbart om dessa används på det sättet som elevens hemkommun föreskriver. Den orimliga följderna blir att vissa elever på en och samma skola skulle få rätt att äta frukost, andra få extra matematikundervisning eller delta i ett visst projekt och så vidare.

Resursskolan är komplex och mångfacetterad då den riktar sig till barn och elever med mycket olika behov. Det är därför utmanande att konstruera heltäckande nationella system för resursskolans finansiering. Men precis som utredningen konstaterar finns redan idag en snarlik möjlighet för kommuner att ge strukturbidrag till resursskolor och runt var femte kommun uppger enligt utredningens enkät att de gör det. Skillnaden är att kommunerna i dag grundar strukturbeloppet på befintlig lagstiftning, dvs. 2 kap. 2b § skollagen. Det är en fungerande och rimlig metod och kräver inte någon förändring av lagstiftningen i form av villkorade beslut.

Detsamma gäller strukturbidraget som redan idag används av ett stort antal kommuner, ca 40 procent, för att finansiera skolor i glesbygd. Det finns redan idag tillräckligt lagstöd för en sådan fördelning, genom 2 kap. skollagen.

Förbundet väljer därför bestämt att avstyrka förslaget om villkorade bidrag, då det frångår både lika villkorsprincipen som säger att elever i fristående skolor ska ges samma resurser som en elev i den kommunala skolan, samt den princip som innebär att respektive skolhuvudman och

rektor förfogar över sin interna budget och resursfördelning på respektive skolenhet.

10.5.4 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser (detta gäller ikraftträdande för merkostnadsförslaget)

Förslag: Bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2027 och tillämpas första gången på kalenderåret som börjar med den 1 januari 2028. Övergångsregler införs med två steg där avdraget är tre procent år 2028 för att därefter öka till sex procent år 2029.

Förbundet avstyrker förslaget

Utredningens föreslagna avdrag om 6 procent avstyrks bestämt. Konsekvenserna av att införa ett avdrag om 6 procent är omfattande och kommer leda till att fristående huvudmän kommer tvingas lägga ner sin verksamhet. Gränssättande för eventuellt ikraftträdande och övergångsbestämmelser är därför inte främst de fristående huvudmännens utan snarare kommunernas förmåga att ta ansvar för elever vars skolor slås ut av den bristfälliga finansieringen. Och som nämnts tidigare i remissvaret bör det samlade förändringstrycket på svensk skola tas i beaktan. En stor mängd propositioner ser ut att lämnas till riksdagen under våren 2026. Den sammanlagda bördan på landets huvudmän kan inte underskattas.

11 Konsekvenser

Mest omvälvande konsekvenser får utredningens förslag om att göra ett avdrag om 6 procent på skolpengen till fristående huvudmän. Konsekvensanalysen brister i flera avseenden och får anses vara otillräcklig.

Det godtyckliga avdraget omintetgör alla eventuella marginaler och skulle tvinga en lång rad skolor på obestånd. Idag är den genomsnittliga vinstmarginalen mellan 3 och 4 procent. En sänkning av intäkter på 6 procent skulle därmed få stora konsekvenser. Hälften av Almega Utbildnings medlemmar uppger att de i en sådan situation skulle tvingas att avveckla verksamheten.

Konsekvenser av den här kalibern ska fogas till övriga utredningsförslag som nyligen presenterats. Offentlighetsprincipen tvingar fristående skolor att kraftigt öka sin administration för att leva upp till lagstiftarens krav. Vinstutredningen föreslår att friskolor ska förbjudas att ta emot riktade statsbidrag i de fall då de ägnar sig åt "värdeöverföringar", det som vanligen betraktas som normal resursallokering. Därutöver lämnas ett

stort antal förslag som där många är underfinansierade, exempelvis rörande lärares planeringstid där såväl förbundet som SKR bedömer att kostnaderna för ett genomförande är minst tredubblade i förhållande till betänkandet. Sammantaget leder de här förslagen till ökade kostnader för alla skolor, men också lägre intäkter för fristående skolor. Det är därför inte möjligt att betrakta konsekvenser av skolpengsförslaget isolerat. En vägledande norm ska dessutom läggas bredvid och löpa parallellt med all övrig styrning av skolan. All lagstiftning på området styr en stor del av verksamheten men det gör även kommunens prioriteringar. Styrkedjan riskerar därmed bli svår att överblicka.

För Almega Utbildning

Andreas Mörck
Förbundsdirektör

Christoffer Hökmark
Skolpolitisk expert